

Retrospektiva: Mai Zetterling 100!

30. september–29. oktober 2026

Slovenska kinoteka, Dvorana Silvana Furlana

Mai Zetterling (1925–1994) je nosilka enega prelomnih in redkih glasov v poklicu filmske režiserke. Stoji ob boku cineastkam in ustvarjalkam, ki so vzniknile v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, kot so Agnès Varda, Márta Mészáros, Chantal Akerman ali Valie Export. V svojem filmskem izrazu je dovršena, a provokativna portretistka človeške duše in družbenega duha, zaradi česar jo večkrat primerjajo z »njenim« režiserjem in sonarodnjakom Ingmarjem Bergmanom ali s čvrsti satiri zavezanim mojstrom Luisom Buñuelom. V filmsko zgodovino se je Zetterling vpisala v dvojni vlogi – najprej kot igralka in nato kot režiserka. V retrospektivi, ki obeležuje nedavno stoletnico njenega rojstva, predstavljamo izbor švedskih filmskih klasik, kjer blesti kot igralka, osrednji del retrospektive pa bo posvečen njenemu režijskemu delu.

Zetterling se je v filmsko ozvezdje prebila z vlogo neukročene Berthe v provokativni drami **Muke** (1944), nastali po scenariju takrat še filmskega začetnika Ingmarja Bergmana in v režiji Alfa Sjöberga. Zetterling je z obema avtorjema sodelovala večkrat; v Sjöbergovem filmu **Iris in poročnikovo srce** (1946) je odigrala žensko, ki ji izpolnitev romantične usode onemogoča razredna pogojenost, podobno kot v Bergmanovem filmu **Glasba v temi** (1948). Z odločno milino, kakršno je izkazala v eni največjih švedskih povojnih uspešnic **Za roso pride dež** (1946) Gustafa Edgrena, je postala ena od zvezdic švedske povojne filmske produkcije. Pot jo je nato zanesla v Anglijo in Hollywood. A nezadovoljna s položajem in ustvarjalno vlogo igralka v filmski industriji se je vrnila in se v Angliji udomačila na odrskih deskah, kmalu pa poprijela tudi za filmsko kamero.

Prvi režijski uspeh Mai Zetterling je bila z zlatim levom za najboljši kratki igrani film nagrajena **Vojaška igra** (1962), v kateri skozi igro dveh dečkov brez besed izrisuje teme nasilja, tekmovalnosti in naključja. Sledil je celovečerni prvenec **Ljubeči pari** (1964), s katerim je nastavila tematske in estetske okvire, ki definirajo njen opus: v filmu se prepletajo zgodbe treh nosečnic iz različnih socialnih okolij, ki skozi fragmente pogovorov in spominov tematizirajo vprašanja spola, spolnosti, materinstva in ženskega prijateljstva. Film je zaradi teme na festivalu v Cannesu dvignil kar nekaj prahu in razdelil mnenja. V naslednjih delih, **Nočne igre** (1966) in **Dekleta** (1968), se je lotila še bolj tabuiziranih tem, od incesta do odkrite kritike patriarhalne družbene ureditve. Filmi, ki so občinstva šokirali, predvsem moške kritike pa razburili, so med drugimi navdušili Simone de Beauvoir, s katero sta celo nastavili načrt za snemanje po znamenitem manifestu drugega vala feminizma **Drugi spol**. Do tega filma žal nikoli ni prišlo, komercialni in kritiški neuspeh omenjenih celovečercov pa je režiserko prisilil, da se je umaknila iz švedske filmske industrije.

V sedemdesetih letih se je vrnila h kratki in dokumentarni formi – med temi deli velja izpostaviti avtobiografsko izpoved in feministični vzklík zapuščene ženske **Vsa naša imena** (1975), pa tudi aktivistični portret lovcev na tjujnje na Grenlandiji **O tjujnih in ljudeh** (1981). Da je filmsko ustvarjanje Mai Zetterling težko zajeti z nekaj besedami, priča tudi psihedelična eksplozija barv in asociacij v njenem edinem otroškem filmu (ki to ni prav zares) **Mesec je zelen sir** (1977). Temu je v britanski produkciji sledil **Čisti poden** (1982), ki je nastal kot »ženski« odgovor na kulturni britanski film o življenju v mladinskem zaporu **Scum** (Alan Clark, 1979). Zetterling je znova dokazala izvrsten občutek za upodabljanje položaja žensk v družbi in iz prvotne eksploativno-voajeristične ideje producentov ustvarila muzikalen poklon širokemu spektru čustev in odnosov med ženskami. V domačo produkcijo se je uspešno vrnila z zadnjim celovečernim igranim filmom **Amorosa** (1986), portretom švedske feministične pisateljice Agnes von Krusenstjerna, po romanih katere je sicer posnela svoj filmski prvenec.

Mai Zetterling je svojo podobo več kot odločno vzela v lastne roke, da bi ustvarjala svetove po svoji, ženski meri. Je ustvarjalka, ki je stala na robu in v središču stvari: kot zvezdnica je bila ljubljena in oboževana, kot režiserka je spreverčala tradicijo, razburjala sodobnike in postala vzornica mnogim prihodnjim generacijam. Njena drznost in nekonvencionalnost pri rabi filmske forme ter vzpostavljaju vsebinskih premis in tematskih okvirov se še vedno zdita »pred časom«.

Prvo pregledno retrospektivo avtorice v Slovenski kinoteki pripravljamo v sodelovanju s Švedskim filmskim inštitutom. Retrospektivo odpiramo s projekcijo celovečernega režijskega prvenca **Ljubeči pari**, ki jo bo uvedel vodja arhiva pri Švedskem filmskem inštitutu Jon Wengström. V sklopu retrospektive bo v Kinoteki gostovala tudi Kajsa Hedström, sokuratorka retrospektive **Mai Zetterling 100!** in kuratorka pri Švedskem filmskem inštitutu. Ta bo na predavanju 22. oktobra predstavila delo in življenje švedske filmske ikone ter z uvodi pospremila izbrane projekcije filmov.

V času retrospektive bo v Dvorani Silvana Furlana na ogled tudi razstava fotografij in podob iz izbranih filmov Mai Zetterling.